Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

25. veljače 2016.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 80/987/EEZ – Usklađivanje zakonodavstava država članica o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti poslodavca – Područje primjene – Nepodmirena potraživanja po osnovi plaća pomoraca koji rade na brodu koji vijori zastavu treće zemlje – Poslodavac s registriranim sjedištem u toj trećoj zemlji – Ugovor o radu na koji se primjenjuje pravo te treće zemlje – Insolventnost poslodavca proglašena u državi članici u kojoj ima stvarno sjedište – Članak 1. stavak 2. – Prilog, točka II.A – Nacionalno zakonodavstvo koje predviđa jamstvo za nepodmirena potraživanja po osnovi plaće pomoraca primjenjivo jedino u slučaju njihova napuštanja u inozemstvu – Stupanj zaštite koji nije jednak onomu iz Direktive 80/987“

U predmetu C-292/14,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Symvoulio tis Epikrateias (Državno vijeće, Grčka), odlukom od 5. svibnja 2014., koji je Sud zaprimio 13. lipnja 2014., u postupku

Elliniko Dimosio

protiv

Stefanosa Stroumpoulisa,

Nikolaosa Koumpanosa,

Panagiotisa Renierisa,

Charalamposa Renierisa,

Ioannisa Zachariasa,

Dimitriosa Lazaroua,

Apostolosa Chatzisotirioua,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen, predsjednik trećeg vijeća, u svojstvu predsjednika četvrtog vijeća, J. Malenovský, M. Safjan, A. Prechal (izvjestiteljica) i K. Jürimäe, suci,

nezavisni odvjetnik: P. Cruz Villalón,

tajnik: A. Calot Escobar,

* Jezik postupka: grčki.

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za vladu Helenske Republike, X. Basakou, I. Kotsoni i K. Georgiadis, u svojstvu agenata,

— za talijansku vladu, G. Palmieri, u svojstvu agenta, uz asistenciju B. Tidore, *avvocato dello Stato*,

— za Europsku komisiju, M. Patakia i J. Enegren, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 24. rujna 2015.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje Direktive Vijeća 80/987/EEZ od 20. listopada 1980. o usklađivanju zakonodavstava država članica o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihova poslodavca (SL L 283, str. 23.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Elliniko Dimosio (grčka država), s jedne strane, i S. Stroumpoulisa, N. Koumpanosa, P. Renierisa, C. Renierisa, I. Zachariasa, D. Lazaroua i A. Chatzisotirioua, s druge strane, u pogledu štete za koju potonji tvrde da su je pretrpjeli zbog lošeg prenošenja Direktive 80/987 u nacionalno pravo.

Pravni okvir

KUNPM

3 Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravu mora, koja je potpisana u Montego Bayu 10. prosinca 1982. i stupila na snagu 16. studenoga 1994. (u daljnjem tekstu: KUNPM), Republika Malta i Helenska Republika ratificirale su 20. svibnja 1993. i 21. srpnja 1995. i Europska zajednica odobrila ju je Odlukom Vijeća 98/392/EZ od 23. ožujka 1998. o sklapanju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982. i Sporazuma o primjeni njezinog dijela XI. od 28. srpnja 1994. od strane Europske zajednice (SL L 179, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 4., svezak 2., str. 86.).

4 Članak 91. stavak 1. KUNPM-a propisuje:

„Svaka država određuje uvjete pod kojima dodjeljuje brodovima svoju državnu pripadnost, kao i uvjete upisa u upisnik na svom području i pravo na vijorenje svoje zastave. Brodovi imaju pripadnost one države čiju su zastavu ovlašteni vijoriti. Mora postojati stvarna veza između države i broda.“

5 Članak 92. KUNPM-a, naslovljen „Položaj brodova“, u stavku 1. propisuje:

„Brodovi plove pod zastavom samo jedne države i podvrgnuti su na otvorenom moru, osim u iznimnim slučajevima izrijekom predviđenim u međunarodnim ugovorima ili u ovoj Konvenciji, isključivo njezinoj jurisdikciji. [...]“

6 U skladu s člankom 94. KUNPM-a, naslovljenim „Dužnosti države zastave“:

„1. Svaka država djelotvorno vrši svoju jurisdikciju i nadzor nad brodovima koji vijore njezinu zastavu glede upravnih, tehničkih i socijalnih pitanja.

2. Posebno, svaka država:

[...]

(b) vrši nad svakim brodom koji vijori njezinu zastavu, njegovim zapovjednikom, časnicima i posadom jurisdikciju u skladu sa svojim unutrašnjim pravom glede upravnih, tehničkih i socijalnih pitanja koja se tiču broda.

[...]“

Rimska konvencija

7 Članak 3. stavak 1. Konvencije o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze otvorene za potpisivanje u Rimu 19. lipnja 1980. (SL 1980., L 266, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 13., str. 7.; u daljnjem tekstu: Rimska konvencija) propisuje:

„Na ugovor se primjenjuje pravo koje izaberu ugovorne stranke. [...]“

8 Članak 6. Rimske konvencije propisuje:

„1. Neovisno o odredbama članka 3., u slučaju ugovora o radu, izbor prava stranaka radniku ne uskraćuje zaštitu koju mu daju prisilne norme prava koje bi se primjenjivalo na temelju stavka 2. u slučaju neizbora prava.

2. Neovisno o odredbama članka 4., na ugovore o radu primjenjuje se, u slučaju nedostatka izbora u skladu s člankom 3.:

(a) pravo države u kojoj radnik obično obavlja svoj posao sukladno ugovoru, čak ako je privremeno zaposlen u drugoj državi; ili

(b) ako radnik obično ne obavlja svoj posao u samo jednoj državi, pravo one države u kojoj se nalazi mjesto poslovanja preko kojeg je zaposlen;

osim ako iz okolnosti u cjelini proizlazi da je ugovor više povezan s drugom državom, u kojem slučaju se na ugovor primjenjuje pravo te države.“

9 Članak 10. te konvencije, naslovljen „Područje primjene prava koje se primjenjuje“, u stavku 1. propisuje:

„Pravo koje se primjenjuje na ugovor na temelju članaka od 3. do 6. i članka 12. ove Konvencije posebno uređuje:

(a) tumačenje;

(b) izvršavanje ugovora;

(c) u okviru nadležnosti dodijeljenih sudu na temelju postupovnog prava, posljedice kršenja ugovora, uključujući procjenu štete ako je to uređeno propisima;

(d) različite načine prestanka obveza te zastaru i ograničenje djelovanja;

(e) posljedice ništavosti ugovora.“

Direktiva 80/987

10 S obzirom na razdoblje u kojem su se dogodile činjenice iz glavnog postupka, kako to pravilno navodi sud koji je uputio zahtjev, valja uputiti na odredbe Direktive 80/987, u njezinoj verziji prije izmjena zbog Direktive 2002/74/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. rujna 2002. (SL L 270, str. 1.). Direktiva 80/987 u međuvremenu je stavljena izvan snage i zamijenjena Direktivom 2008/94/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihovog poslodavca (SL L 283, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 128.).

11 Uvodne izjave 1. do 4. Direktive 80/987 propisivale su:

„budući da je potrebno osigurati zaštitu zaposlenika u slučajevima insolventnosti njihovih poslodavaca, posebno kako bi se jamčila isplata njihovih nepodmirenih potraživanja, vodeći računa o potrebi uravnoteženoga gospodarskog i socijalnog razvoja u Zajednici;

budući da postoje razlike između država članica u pogledu opsega zaštite zaposlenika u tom području; da treba težiti smanjenju tih razlika koje mogu imati izravan utjecaj na funkcioniranje zajedničkog tržišta;

budući da zbog toga treba poticati usklađivanje zakonodavstava u tom području uz zadržavanje napretka u smislu članka 117. Ugovora;

budući da se tržište rada na Grenlandu, zbog zemljopisnog položaja i trenutačnih profesionalnih struktura te regije, bitno razlikuje od onoga u drugim regijama Zajednice“. [neslužbeni prijevod]

12 Članak 1. te direktive predviđao je:

„1. Ova se direktiva primjenjuje na potraživanja zaposlenika koja su nastala iz ugovora o radu ili radnih odnosa i koja postoje prema poslodavcima koji su insolventni u smislu članka 2. stavka 1.

2. Države članice mogu iznimno isključiti potraživanja određenih kategorija zaposlenika iz područja primjene ove direktive zbog posebne naravi ugovora o radu ili radnog odnosa zaposlenika ili zbog postojanja drugih oblika jamstva koji zaposlenicima pružaju stupanj zaštite jednak onomu koji proizlazi iz ove direktive.

Popis kategorija zaposlenika iz prvog podstavka nalazi se u Prilogu.

3. Ova se direktiva ne primjenjuje na Grenland. Ta će se iznimka preispitati u slučaju razvoja profesionalnih struktura u toj regiji.“ [neslužbeni prijevod]

13 Popis iz točke II. Priloga toj direktivi odnosio se na „zaposlenike koji uživaju druge oblike jamstva“. U odnosu na Helensku Republiku taj je popis uključivao „posade brodova na moru“.

14 Članak 2. Direktive 80/987 propisivao je:

„1. Za potrebe ove direktive smatra se da je poslodavac insolventan:

(a) ako je podnesen zahtjev za otvaranje postupka predviđenog zakonima i drugim propisima države članice koji se odnosi na poslodavčevu imovinu i ima za cilj kolektivno namirenje njegovih vjerovnika i koji omogućuje uzimanje u obzir potraživanja iz članka 1. stavka 1.

i

(b) ako je tijelo koje je nadležno u skladu s navedenim zakonskim i drugim odredbama:

— donijelo odluku o otvaranju postupka; ili

— utvrdilo da su poduzeće ili pogon definitivno zatvoreni te da raspoloživa imovina nije dovoljna kao jamstvo za otvaranje postupka.

2. Ova direktiva ne dovodi u pitanje nacionalno pravo koje se odnosi na definiciju izraza ‚zaposlenik', ‚poslodavac', ‚naknada za rad', [...]" [neslužbeni prijevod]

15 Članak 3. stavak 1. te direktive propisivao je da „[d]ržave članice poduzimaju potrebne mjere kako bi osigurale da jamstvene ustanove jamče [...] isplatu nepodmirenih potraživanja zaposlenika koja su nastala iz ugovora o radu ili radnih odnosa i koja se odnose na razdoblje prije datuma koji su odredile države članice". [neslužbeni prijevod]

16 U skladu s člankom 5. navedene direktive:

„Države članice određuju pravila za ustrojstvo, financiranje i rad jamstvene ustanove, poštujući pritom osobito sljedeća načela:

[...]

(b) poslodavci moraju pridonijeti financiranju, osim ako ono nije u cijelosti osigurano putem tijela javne vlasti;

(c) obveze ustanova ne smiju ovisiti o tome jesu li obveze o njihovu financiranju ispunjene ili ne." [neslužbeni prijevod]

Grčko pravo

17 Zakon 1836/1989 i Predsjednička uredba 1/1990 (FEK A' 1) donesena na temelju tog zakona imaju za cilj osigurati prenošenje Direktive 80/987.

18 Članak 29. Zakona 1220/1981 o izmjeni i dopuni zakonodavstva o tijelu za upravljanje lukom Pirej (FEK A' 296) propisuje:

„1. U slučaju napuštanja u inozemstvu grčkih pomoraca zaposlenih na brodovima koji vijore grčku zastavu ili na stranim brodovima koji su uključeni u mirovinski fond za pomorce [‚Naftiko Apomachiko Tameio'], ako vlasnik broda ne poštuje primjenjive odredbe u području plaća i prehrane:

(a) mirovinski fond za pomorce iz ‚fonda za zdravstveno osiguranje i osiguranje za slučaj nezaposlenosti' isplaćuje iznos od najviše tri mjesečne plaće, računajući od osnovne plaće i dospjele dodatke, kako su definirani u kolektivnim ugovorima;

(b) korisnici se repatriraju na teret Doma za pomorce, u skladu s primjenjivim odredbama i uz plaćanje manjih troškova puta.

[...]

2. Postupak predviđen u prethodnom stavku nije obvezan za pomorca koji želi ispuniti svoj ugovor; ali ako je primio troškove repatrijacije ili prihvatio predloženu putnu kartu, ugovor o zapošljavanju pomoraca raskida se po samom zakonu ‚zbog napuštanja pomoraca u inozemstvu od strane vlasnika broda' [...]

[...]

5. Isplata davanja iz stavka 1. uzrokuje prestanak odgovarajućih potraživanja koja proizlaze iz radnog odnosa; eventualni preostali dugovani iznos korisnicima isplaćuje njihov poslodavac ili oni koji su s njime za to odgovorni.

[...]"

Glavni postupak i prethodna pitanja

19 Tuženici u glavnom postupku, grčki pomorci s prebivalištem u Grčkoj, sklopili su 14. srpnja 1994. u Pireju (Grčka) s društvom Panagia Malta Ltd (u daljnjem tekstu: Panagia Malta), koje ima registrirano sjedište u Valletti (Malta), ugovore na temelju kojih su zaposleni za rad na kruzeru koji vijori malteško zastavu i kojega je vlasnik to društvo. Ti su ugovori sadržavali odredbu prema kojoj se na njih primjenjuje malteško pravo.

20 Budući da je taj kruzer od rujna 1992. bio zadržan u luci Pirej zbog pljenidbe, tijekom ljeta 1994. trebao je biti predmet zakupa. Budući da nisu primili plaću tijekom razdoblja nakon svojeg zapošljavanja i tijekom kojega su boravili na tom kruzeru u iščekivanju tog zakupa do kojega na kraju nije došlo, tuženici u glavnom postupku 15. prosinca 1994. otkazali su svoje gore spomenute ugovore.

21 Presudom 1636/1995 Monomeles Protodikeio Peireos (viši sud sa sucem pojedincem u Pireju) osudio je društvo Panagia Malta na isplatu tuženicima u glavnom postupku iznosa, uvećanih za kamate, koji odgovaraju njihovoj plaći, troškovima prehrane na brodu, naknadi za godišnji odmor i otpremnini.

22 Nakon novih pljenidbi, brod o kojem je riječ 7. lipnja 1995. prodan je na javnoj dražbi. U toj godini Polymeles Protodikeio Peireos (viši sud u Pireju) proglasio je insolventnost društva Panagia Malta. Iako su prijavili svoja potraživanja, tuženici u glavnom postupku zbog nedostatka raspoložive imovine nisu mogli primiti nikakvu isplatu u okviru te insolventnosti.

23 Stoga su se obratili Agenciji za zapošljavanje radnika (Organismos Apascholisis Ergatikou Dynamikou) kako bi uživali zaštitu radnika protiv insolventnosti poslodavca. Ta im je zaštita odbijena uz obrazloženje da su kao pomorci koji su pokriveni jamstvima u drugom obliku isključeni iz područja primjene Direktive 80/987 i da nisu obuhvaćeni ni područjem primjene Predsjedničke uredbe 1/1990.

24 Tuženici u glavnom postupku 11. listopada 1999. pokrenuli su postupak pred Diokitiko Protodikeio Athinonom (prvostupanjski upravni sud u Ateni) s ciljem utvrđivanja odgovornosti grčke države zbog toga što posadama na moru nije osigurala, u skladu s Direktivom 80/987, pristup jamstvenoj ustanovi ili, u nedostatku toga, zaštiti jednakog stupnja poput one koja proizlazi iz te direktive.

25 Budući da je taj sud odbio njihove zahtjeve, tuženici u glavnom postupku podnijeli su žalbu protiv te odluke. Presudom 1063/2005 Dioikitiko Efeteio Athinon (žalbeni upravni sud u Ateni) ukinuo je tu odluku presuđujući, s jedne strane, da je Direktiva 80/987 primjenjiva u tom slučaju jer društvo

Panagia Malta obavlja gospodarsku aktivnost u Grčkoj, zemlji u kojoj se nalazi njegovo stvarno sjedište, i jer kruzer o kojem je riječ vijori zastavu pogodnosti. S druge strane, žalbeni je sud ocijenio da prilikom prenošenja Direktive 80/987 u nacionalno pravo grčka država zaposlenicima poput tuženika u glavnom postupku pogrešno nije zajamčila zaštitu koju predviđa ta direktiva. U pogledu potonjega, taj je sud, među ostalim, smatrao da, u suprotnosti od onoga što zahtijeva članak 1. stavak 2. te direktive, članak 29. Zakona 1220/1981 zainteresiranim osobama ne nudi zaštitu istog stupnja poput onoga koji proizlazi iz te direktive.

26 Grčka država pokrenula je kasacijski postupak protiv te presude pred Symvoulio tis Epikrateiasom (Državno vijeće).

27 Sud koji je uputio zahtjev smatra da ta žalba otvara pitanja tumačenja prava Unije. U tom smislu upućuje, među ostalim, na članke 91., 92. i 94. KUNPM-a i na međunarodni običaj kojega su te odredbe odraz kao i na presudu Poulsen i Diva Navigation (C-286/90, EU:C:1992:453), u kojoj je Sud, među ostalim, presudio da, na temelju međunarodnog prava, brod načelno ima pripadnost samo jednoj državi, tj. državi u kojoj je upisan, pa država članica ne može brod koji je već upisan u trećoj državi tretirati kao brod koji vijori njezinu zastavu, pozivajući se na okolnost da taj brod ima bitnu vezu s tom državom članicom.

28 U tim je okolnostima Symvoulio tis Epikrateias (Državno vijeće) odlučio prekinuti postupak i Sudu postaviti sljedeća prethodna pitanja:

„1. Uživaju li pomorci koji su radili na brodu koji vijori zastavu treće zemlje u odnosu na Europsku uniju, u smislu odredaba Direktive 80/987, za nepodmirena potraživanja koja imaju prema brodaru čije je sjedište navedeno u osnivačkom aktu na području treće zemlje, a stvarno sjedište na području navedene države članice, i kojega je, s obzirom na potonje sjedište, proglasio insolventnim sud te države članice u skladu sa svojim pravom, zaštitu koju pruža ta direktiva s obzirom na njezin cilj i bez obzira na činjenicu primjenjuje li se na ugovore o radu pravo treće zemlje i da država članica ne može zahtijevati od brodovlasnika, na kojega se ne primjenjuju njezini propisi, plaćanje doprinosa za financiranje jamstvene ustanove?

2. Treba li smatrati jednakovrijednom zaštitom, u smislu odredaba Direktive 80/987, isplatu propisanu člankom 29. Zakona br. 1220/1981 od strane mirovinskog fonda za pomorce, za razdoblje od najviše tri mjeseca, osnovnih plaća i naknada utvrđenih relevantnim kolektivnim ugovorima u korist grčkih pomoraca zaposlenih na brodu koji vijori grčku zastavu ili stranom brodu koji ima ugovor s tim fondom, koja je tim člankom propisana samo u slučaju napuštanja tih pomoraca u inozemstvu?“

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

29 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti želi znati treba li Direktivu 80/987 tumačiti na način da, ne dovodeći u pitanje eventualnu primjenu njezina članka 1. stavka 2., pomorci s prebivalištem u državi članici i koje je u toj državi zaposlilo društvo s registriranim sjedištem u trećoj zemlji, ali sa stvarnim sjedištem u toj državi članici, za rad kao zaposlenici na kruzeru u vlasništvu tog društva koji vijori zastavu te treće zemlje, u skladu s ugovorom o radu koji kao primjenjivo pravo određuje pravo te treće zemlje, moraju, nakon što je sud države članice o kojoj je riječ proglasio insolventnost tog društva prema pravu te države, moći ostvariti zaštitu koju predviđa ta direktiva u pogledu nepodmirenih potraživanja po osnovi plaće koja imaju u odnosu na to društvo.

30 Valja podsjetiti na to da, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, Direktiva 80/987 ima socijalni cilj da se svim zaposlenicima zajamči minimalna razina zaštite na razini Europske unije u slučaju insolventnosti poslodavca, podmirivanjem nepodmirenih potraživanja koja proizlaze iz ugovora o radu ili radnih odnosa, a odnose se na naknadu koja se odnosi na određeno razdoblje (vidjeti osobito presude Maso i dr., C-373/95, EU:C:1997:353, t. 56.; Walcher, C-201/01, EU:C:2003:450, t. 38. kao i Tümer, C-311/13, EU:C:2014:2337, t. 42.). U tom kontekstu Sud je više puta istaknuo da su potraživanja po osnovi plaće po samoj svojoj naravi vrlo važna za zainteresirane osobe (vidjeti osobito presudu Visciano, C-69/08, EU:C:2009:468, t. 44. i navedenu sudsku praksu).

31 U tu svrhu Direktiva 80/987 predviđa, među ostalim, posebna jamstva za isplatu takvih nepodmirenih potraživanja (vidjeti presudu Francovich i dr., C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428, t. 3.).

32 Vezano uz određenje korisnika tih jamstava, valja podsjetiti na to da se, u skladu s člankom 1. stavkom 1., Direktiva 80/987 primjenjuje na tražbine zaposlenika koje proizlaze iz ugovora o radu ili radnih odnosa protiv poslodavaca koji su insolventni u smislu članka 2. stavka 1. Članak 2. stavak 2. te direktive upućuje na nacionalno pravo za određivanje pojmova „zaposlenik“ i „poslodavac“. Naposljetku, stavak 2. tog članka 1. predviđa da države članice iznimno i pod određenim pretpostavkama mogu isključiti iz područja primjene te direktive određene kategorije radnika koje su navedene u njezinu prilogu (presuda Francovich i dr., C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428, t. 13.).

33 Kao što je to Sud presudio, iz tih odredaba proizlazi da osoba ulazi u područje primjene Direktive 80/987, s jedne strane, ako ispunjava pretpostavku zaposlenika na temelju nacionalnog prava i nije obuhvaćena jednom od iznimaka predviđenih u članku 2. stavku 2. te direktive i, s druge strane, ako je poslodavac te osobe insolventan u smislu članka 2. te direktive (vidjeti u tom smislu presudu Francovich i dr., C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428, t. 14.).

34 Što se tiče potonjeg uvjeta, iz teksta članka 2. stavka 1. Direktive 80/987 proizlazi da takvo „stanje insolventnosti“ zahtijeva, kao prvo, da odredbe zakona i drugih propisa države članice predviđaju postupak koji se odnosi na poslodavčevu imovinu i ima za cilj kolektivno namirenje njegovih vjerovnika, kao drugo, da je u okviru tog postupka dopušteno uzeti u obzir potraživanja zaposlenika koja proizlaze iz ugovora o radu ili radnih odnosa, kao treće, da je otvaranje postupka zatraženo i, kao četvrto, da je tijelo nadležno na temelju gore navedenih nacionalnih odredaba bilo odlučilo otvoriti postupka bilo utvrditi konačno zatvaranje poslodavčeva poduzeća ili poslovne jedinice kao i nedovoljnost raspoložive imovine za opravdanje otvaranja postupka (vidjeti presudu Francovich, C-479/93, EU:C:1995:372, t. 18.).

35 Nadalje, što se tiče svojstva zaposlenika, valja podsjetiti na to da, prema sudskoj praksi Suda, članak 2. stavak 2. prvi podstavak Direktive 80/987 treba tumačiti s obzirom na njezin socijalni cilj naveden u točki 30. ove presude, tako da države članice ne mogu prema vlastitoj volji definirati pojam „zaposlenika“ na način da se ugrozi taj cilj i da je margina prosudbe kojom države članice u tu svrhu raspolažu stoga ograničena tim socijalnim ciljem koji moraju poštovati (presuda Tümer, C-311/13, EU:C:2014:2337, t. 42. i 43.).

36 Što se tiče spora u glavnom postupku, valja istaknuti, s jedne strane, da nije sporno da su prema grčkom pravu pomorci zaposleni ugovorom, poput onih u glavnom postupku, zaposlenici.

37 S druge strane, iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da je društvo Panagia Malta bilo predmet deklaratorne presude o insolventnosti koju je proglasio grčki sud. Ta odluka također navodi da, iako su nastala u okviru postupka koji je doveo do te insolventnosti, potraživanja po osnovi plaće tuženika u glavnom postupku nisu se mogla namiriti zbog nedostatka raspoložive imovine.

38 S obzirom na prethodno navedeno, nije sporno da su – ipak provjeravajući, što je predmet drugog prethodnog pitanja, nisu li radnici poput tuženika u glavnom postupku isključeni iz područja primjene Direktive 80/987 kao zaposlenici koji uživaju druge oblike jamstava u smislu članka 1. stavka 2. te

direktive – druge dvije pretpostavke navedene u točki 33. ove presude kojima Direktiva 80/987 podvrgava svojstvo korisnika zaštite koju predviđa, u ovom slučaju ispunjene, tako da ti radnici načelno moraju moći uživati tu zaštitu.

39 Za razliku od onoga što je istaknula Europska komisija, jamstvo potraživanja po osnovi plaća predviđeno Direktivom 80/987 mora se primjenjivati bez obzira na to na kojim je morskim vodama (teritorijalno more ili isključivi gospodarski pojas države članice ili treće zemlje ili otvoreno more) brod na kojem su tuženici u glavnom postupku trebali raditi naposljetku plovio.

40 Komisija pogrešno smatra da iz presuda Mosbæk (C-117/96, EU:C:1997:415) i Everson i Barrass (C-198/98, EU:C:1999:617) proizlazi da se tim jamstvom mogu koristiti zaposlenici koji se nalaze u situaciji poput one u kojoj su tuženici u glavnom postupku samo pod uvjetom da obavljaju svoju aktivnost na grčkom državnom području.

41 Naime, u prvoj od tih presuda Sud je presudio da je u slučaju insolventnosti poslodavca s poslovnim nastanom u državi članici različitoj od one na čijem državnom području radnik boravi i obavlja svoju nesamostalnu djelatnost jamstvena ustanova nadležna za plaćanje potraživanja po osnovi plaće tog radnika načelno ona u mjestu poslovnog nastana poslodavca koji općenito pridonosi financiranju ustanove (vidjeti u tom smislu presudu Mosbæk, C-117/96, EU:C:1997:415, t. 24. i 25.). U drugoj presudi Sud je, međutim, pojasnio da drukčije vrijedi u slučaju u kojem poslodavac ima više poslovnih nastana u različitim državama članicama, u kojem radi utvrđivanja nadležne jamstvene ustanove, osim mjesta poslovnog nastana, kao dodatan kriterij valja uputiti na mjesto obavljanja radnikove aktivnosti (presuda Everson i Barrass, C-198/98, EU:C:1999:617, t. 22. i 23.).

42 Međutim, valja utvrditi da te dvije presude, koje se odnose na slučajeve u kojima se *a priori* čini da su za osiguranje plaćanja nepodmirenih potraživanja zaposlenika nadležne jamstvene ustanove dviju država članica, ne mogu potkrijepiti Komisijinu tvrdnju. Naime, odgovori koje je Sud dao u tim presudama ni u čemu ne prejudiciraju odgovor na pitanje moraju li – kad je poslodavac koji ima svoje stvarno sjedište u državi članici zaposlio radnike s prebivalištem u toj državi za plaćeni rad na brodu – nepodmirena potraživanja po osnovi plaće koja, ovisno o slučaju, imaju ti radnici u odnosu na tog poslodavca uživati zaštitu koju predviđa Direktiva 80/987 kad taj poslodavac postane insolventan. Konkretno, iz te sudske prakse nikako ne proizlazi da se ta zaštita mora ograničiti ovisno o statusu tih morskih područja u međunarodnom pravu.

43 Nadalje, kao odgovor na pitanja suda koji je uputio zahtjev, valja naglasiti da na ocjenu iz točke 38. ove presude ne može utjecati nijedna od posebnosti koje taj sud spominje u svojem pitanju, a koje se odnose na činjenicu da su ugovori o radu u glavnom postupku podvrgnuti pravu treće zemlje, na okolnost da brod na kojem su tuženici u glavnom postupku trebali raditi vijori zastavu te države članice, na činjenicu da poslodavac ima svoje registrirano sjedište u toj istoj trećoj zemlji ili na okolnost da država članica o kojoj je riječ ne može od tog poslodavca zahtijevati da pridonosi financiranju jamstvene ustanove iz članka 3. stavka 1. Direktive 80/987.

44 Što se tiče, kao prvo, ugovorne klauzule na temelju koje su ugovori u glavnom postupku podvrgnuti pravu treće zemlje, treba istaknuti da zahtjev za plaćanje nepodmirenih potraživanja po osnovi plaće koji zaposlenik upućuje jamstvenoj ustanovi treba razlikovati od zahtjeva koji taj zaposlenik podnosi protiv insolventnog poslodavca, a kojim se traži isplata tih potraživanja (vidjeti u tom smislu presudu Visciano, C-69/08, EU:C:2009:468, t. 41.).

45 Kao što je to Komisija pravilno istaknula, propis poput onoga u glavnom postupku koji uređuje pretpostavke pod kojima država članica jamči podmirivanje nepodmirenih potraživanja po osnovi plaća nakon insolventnosti poslodavca nema za cilj urediti postojeći ugovorni odnos između radnika i poslodavca.

46 Iz toga slijedi da, za razliku od onoga što tvrdi grčka vlada, takve pretpostavke i takav zahtjev za podmirivanje pri jamstvenoj ustanovi ne mogu ulaziti u područje primjene prava koje se primjenjuje u smislu članka 10. Rimske konvencije.

47 Kao drugo, što se tiče okolnosti, s jedne strane, da je brod na kojem su tuženici u glavnom postupku trebali obavljati svoju aktivnost vijorio zastavu treće zemlje i činjenice, s druge strane, da je poslodavac imao svoje registrirano sjedište u toj istoj trećoj zemlji, valja naglasiti, kao prvo, da se, kao što je to navedeno u točkama 32. i 33. ove presude, kriteriji kojima Direktiva 80/987 podvrgava svojstvo korisnika zaštite koju uspostavlja u biti odnose na to da potonji ima svojstvo zaposlenika i na okolnost da je poslodavac bio predmet postupka kolektivnog namirivanja vjerovnika na temelju odredaba na snazi u državi članici.

48 Nasuprot tomu, iz odredaba te direktive i konkretno iz njezina članka 1., koji ograničava njezino područje primjene, ne proizlazi da mjesto poslodavčeva registriranog sjedišta ili zastava koju vijori brod na kojem su zaposleni radnici moraju biti kriteriji prema kojima se provodi to ograničavanje.

49 Konkretno, ne može se prihvatiti argumentacija grčke vlade prema kojoj iz članka 1. stavka 3. Direktive 80/987, koji propisuje da se ona ne primjenjuje na Grenland, proizlazi da se ta direktiva primjenjuje samo u slučaju postojanja radnih odnosa koji uključuju plaćeni rad koji se obavlja na području Unije, a ne kad se te usluge obavljaju na brodu koji vijori zastavu treće zemlje.

50 Naime, ta neprimjenjivost Direktive 80/987 objašnjava se, kao što to proizlazi iz njezine uvodne izjave 4., činjenicom da se tržište rada na Grenlandu zbog zemljopisnog položaja i profesionalnih struktura te regije u to vrijeme bitno razlikovalo od onoga u drugim regijama Zajednice. Međutim, ona nije relevantna za pitanje ulazi li situacija pomoraca s prebivalištem u državi članici, a koje je u toj državi za rad na brodu koji vijori zastavu treće zemlje zaposlilo društvo sa stvarnim sjedištem u toj državi članici, u područje tržišta rada te države članice.

51 Također, ne može se prihvatiti argument talijanske vlade prema kojem okolnost da uvodna izjava 1. Direktive 80/987 spominje potrebu uravnoteženoga gospodarskog i socijalnog razvoja u Zajednici dovodi do zaključka da potraživanja po osnovi plaća tih radnika prema tom poslodavcu moraju biti isključena iz područja primjene zaštite uspostavljene tom direktivom. Naime, dovoljno je primijetiti da u okolnostima glavnog postupka navedenima u točki 50. ove presude nikako nije vidljivo zbog čega dodjela takve zaštite ne pridonosi ostvarenju tog cilja uravnoteženoga gospodarskog i socijalnog razvoja u Zajednici ili ga ne poštuje.

52 Kao drugo, tvrdnja grčke vlade prema kojoj okolnost da je brod o kojem je riječ vijorio zastavu treće zemlje i činjenica da je poslodavac imao svoje registrirano sjedište u toj istoj trećoj zemlji imaju za posljedicu to da situacija poput one iz glavnog postupka općenito nije obuhvaćena područjem primjene *ratione loci* prava Unije jer ono ne obuhvaća treće zemlje također se ne može prihvatiti.

53 U tom smislu valja podsjetiti na to da, prema ustaljenoj sudskoj praksi, sama okolnost da se djelatnosti radnika obavljaju izvan područja Unije nije dovoljna za izuzimanje iz primjene pravila Unije o slobodnom kretanju radnika, s obzirom na to da je radni odnos dovoljno usko povezan s područjem Unije (vidjeti osobito presudu Bakker, C-106/11, EU:C:2012:328, t. 28. i navedenu sudsku praksu).

54 Što se tiče glavnog postupka, valja naglasiti da radni odnos između tuženika u glavnom postupku i njihova poslodavca ima različite povezanosti s područjem Unije. Naime, ti su tuženici sklopili ugovor o radu na području države članice u kojoj imaju prebivalište, s poslodavcem čiju je insolventnost nakon toga proglasio sud te države članice, zbog toga što je taj poslodavac u toj državi obavljao gospodarsku aktivnost i u njoj imao stvarno sjedište.

55 Međutim, što se tiče jamstva poput onoga uspostavljenog Direktivom 80/987 na teret država članica i s obzirom, među ostalim, na njezin socijalan cilj naveden u točki 30. ove presude, te okolnosti pokazuju postojanje dovoljno uske povezanosti između radnih odnosa o kojima je riječ i područja Unije.

56 Kao treće, budući da sud koji je uputio zahtjev u svojoj odluci upućuje na članke 91., 92. i 94. KUNPM-a kao i na presudu Poulsen i Diva Navigation (C-286/90, EU:C:1992:453) te da grčka vlada tvrdi da iz tih odredaba proizlazi, s obzirom na tu sudsku praksu, da bi one bile povrijeđene ako bi Direktivu 80/987 trebalo tumačiti na način da na zaštitu koju ona uspostavlja imaju pravo radnici koje je zaposlilo društvo s registriranim sjedištem u trećoj zemlji za rad na brodu koji vijori zastavu te iste treće zemlje, valja naglasiti sljedeće.

57 Podsjetivši u točki 13. presude Poulsen i Diva Navigation (C-286/90, EU:C:1992:453) na to da na temelju međunarodnog prava brod načelno ima pripadnost samo jednoj državi, tj. državi u kojoj je upisan, Sud je u točki 16. te presude odlučio da se brod upisan u trećoj zemlji stoga za potrebe članka 6. stavka 1. točke (b) Uredbe Vijeća (EEZ) br. 3094/86 od 7. listopada 1986. o utvrđivanju određenih tehničkih mjera za očuvanje ribolovnih resursa (SL L 288, str. 1.) ne može smatrati brodom s pripadnošću državi članici zbog toga što ima bitnu vezu s tom državom članicom.

58 U toj presudi Sud je, nakon što je istaknuo da pravo primjenjivo na aktivnosti posade ne ovisi o državljanstvu članova te posade, nego o državi u kojoj je brod upisan i, prema potrebi, morskom području u kojem se nalazi taj brod, također smatrao da se taj članak 6. stavak 1. točka (b) ne može primijeniti na zapovjednika i ostale članove posade samo zbog toga što su državljani države članice (vidjeti presudu Poulsen i Diva Navigation, C-286/90, EU:C:1992:453, t. 18. i 20.).

59 Naposljetku, nakon što je naglasio da se taj članak 6. stavak 2. točka (b) ne može primijeniti na brod upisan u trećoj zemlji – kao prvo, kad se nalazi na otvorenom moru jer je takav brod ondje načelno podvrgnut isključivo pravu njegove zastave, kao drugo, kad plovi u isključivom gospodarskom pojasu države članice jer ondje uživa slobodu plovidbe ni, kao treće, kad prolazi teritorijalno more države članice jer to čini prema pravu na neškodljivi prolazak – Sud je presudio, suprotno tomu, da se takva odredba može na njega primijeniti kad se nalazi u unutarnjim vodama ili, konkretno, u luci države članice, gdje je načelno podvrgnut neograničenoj nadležnosti te države (vidjeti presudu Poulsen i Diva Navigation, C-286/90, EU:C:1992:453, t. 22. do 29.).

60 Ipak, valja podsjetiti na to da je članak 6. stavak 1. točka (b) Uredbe br. 3094/86 u pogledu određenih ribolovnih vrsta predviđao da, čak i kad su ulovljene izvan voda u suverenosti ili nadležnosti država članica, one se ne mogu zadržati na brodu, pretovariti, iskrcati, prevesti, uskladištiti, prodati, izložiti ili ponuditi na prodaju, nego se moraju odmah vratiti u more.

61 Za razliku od Uredbe br. 3094/86, Direktiva 80/987 nema za cilj urediti aktivnost koja se obavlja na brodu s posadom, poput ribolova, skladištenja, prijevoza, iskrcavanja ili prodaje ribolovnih resursa, nego jedino nametnuti svakoj državi članici da zaposlenicima, među ostalim, onima koji su prethodno bili zaposleni na brodu, zajamči isplatu njihovih nepodmirenih potraživanja po osnovi plaće nakon što je njihov poslodavac proglašen insolventnim u toj državi članici.

62 Međutim, u tom smislu nije razvidno da bi međunarodno javno pravo sadržavalo pravila s učinkom da se mogućnost uspostave takvog mehanizma jamstva pridrži isključivo državi čiju zastavu brod vijori, isključujući, među ostalim, tu mogućnost za državu na čijem se državnom području nalazi stvarno sjedište aktivnosti insolventnog poslodavca kako je utvrdio sud te države.

63 To osobito nije slučaj s člankom 92. stavkom 1. i člankom 94. stavcima 1. i 2. točkom (b) KUNPM-a, na koje upućuje sud koji je uputio zahtjev, ili s prethodnim običajnim pravilima koja se prema potrebi odražavaju u tim odredbama.

64 Naime, članak 92. stavak 1. KUNPM-a odnosi se na isključivu jurisdikciju koju na „otvorenom moru“ ima država nad brodovima koji vijore njezinu zastavu.

65 Usto, iz članka 94. stavaka 1. i 2. točke (b) KUNPM-a proizlazi da svaka država djelotvorno vrši svoju jurisdikciju i nadzor nad brodovima koji vijore njezinu zastavu glede upravnih, tehničkih i socijalnih pitanja i da svaka država posebno vrši nad svakim brodom koji vijori njezinu zastavu, njegovim zapovjednikom, časnicima i posadom jurisdikciju u skladu sa svojim unutrašnjim pravom glede upravnih, tehničkih i socijalnih pitanja koja se tiču broda.

66 Međutim, valja istaknuti da propisivanje mehanizma poput onoga predviđenog Direktivom 80/987, na temelju kojega jamstvena ustanova države članice osigurava isplatu nepodmirenih potraživanja po osnovi plaće koja pomorci koji su prethodno zaposleni na brodu imaju prema svojem poslodavcu kojeg je sud te države članice proglasio insolventnim, ne sprečava državu čiju zastavu vijori taj brod da djelotvorno vrši svoju jurisdikciju na tom brodu ili njegovoj posadi za socijalna pitanja koja se tiču tog broda kako to predviđaju navedene odredbe KUNPM-a.

67 Kao treće, što se tiče okolnosti da u ovom slučaju grčka država ne može od poslodavca zahtijevati plaćanje doprinosa za jamstveni fond iz članka 3. stavka 1. Direktive 80/987, najprije valja naglasiti da odluka kojom se upućuje zahtjev ne sadržava objašnjenja o uzroku te nemogućnosti.

68 Nadalje, iz članka 5. točke (b) Direktive 80/987 proizlazi da poslodavci moraju pridonijeti financiranju jamstvene ustanove, osim ako ono nije u cijelosti osigurano putem tijela javne vlasti, tako da na temelju same strukture te direktive nije nužna veza koja može postojati između obveze poslodavčeva doprinosa i upotrebe jamstvenog fonda.

69 Naposljetku, valja naglasiti da je u ovom slučaju, kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje, upravo s obzirom na okolnost da je društvo Panagia Malta imalo svoje stvarno sjedište u Grčkoj sud te države članice mogao proglasiti njegovu insolventnost na temelju njezina zakonodavstva. Međutim, kao što to naglašava nezavisni odvjetnik u točki 60. svojeg mišljenja, sama okolnost da grčka država, ovisno o slučaju, u svojem zakonodavstvu nije predvidjela da je takvo društvo obvezno plaćati doprinos ili nije poduzela mjere da to društvo poštuje obvezu koju bi imalo na temelju tog zakonodavstva ne može imati za posljedicu to da se radnicima o kojima je riječ uskrati zaštita uspostavljena Direktivom 80/987.

70 U potonjem aspektu valja podsjetiti na to da članak 5. točka (b) Direktive izričito predviđa da obveza plaćanja ustanova postoji neovisno o ispunjenju obveza doprinosa financiranju.

71 S obzirom na sve prethodno navedeno, na prvo pitanje valja odgovoriti da Direktivu 80/987 treba tumačiti na način da, ne dovodeći u pitanje eventualnu primjenu njezina članka 1. stavka 2., pomorci s prebivalištem u državi članici i koje je u toj državi zaposlilo društvo s registriranim sjedištem u trećoj zemlji, ali sa stvarnim sjedištem u toj državi članici, za rad kao zaposlenici na kruzeru u vlasništvu tog društva koji vijori zastavu te treće zemlje, u skladu s ugovorom o radu koji kao primjenjivo pravo određuje pravo te treće zemlje, moraju, nakon što je sud države članice o kojoj je riječ proglasio insolventnost tog društva prema pravu te države, moći ostvariti zaštitu koju predviđa ta direktiva u pogledu neplaćenih potraživanja plaća koja imaju u odnosu na to društvo.

Drugo pitanje

72 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 1. stavak 2. Direktive 80/987 tumačiti na način da je, u odnosu na radnike u situaciji poput one tuženika u glavnom postupku, zaštita poput one predviđene u članku 29. Zakona 1220/1981 u slučaju napuštanja pomoraca u inozemstvu „stupanj zaštite jednak onomu koji proizlazi iz [te] direktive“ u smislu te odredbe.

73 U tom smislu valja podsjetiti na to da, u skladu s člankom 1. stavkom 2. Direktive 80/987, „[d]ržave članice mogu iznimno isključiti potraživanja određenih kategorija zaposlenika iz područja primjene [te] direktive zbog posebne naravi ugovora o radu ili radnog odnosa zaposlenika ili zbog postojanja drugih oblika jamstva koji zaposlenicima pružaju stupanj zaštite jednak onomu koji proizlazi iz ove direktive“, a popis kategorija zaposlenika o kojima je riječ nalazi se u Prilogu toj direktivi.

74 Točka II. tog popisa, u vezi sa „zaposlenicima koji uživaju druge oblike jamstva“, u odnosu na Helensku Republiku uključuje posade brodova na moru.

75 Usto, kao što je to Sud već presudio, iz cilja Direktive 80/987, tj. osiguranja minimuma zaštite svim radnicima, i iz iznimne naravi mogućnosti isključenja, predviđene u njezinu članku 1. stavku 2., proizlazi da se „jednakog stupnja“ u smislu te odredbe smatra samo zaštita koja, iako se temelji na sustavu čija se pravila razlikuju od onih predviđenih Direktivom 80/987, radnicima osigurava bitna jamstva utvrđena tom direktivom (presuda Komisija/Grčka, C-53/88, EU:C:1990:380, t. 19.).

76 Što se tiče članka 29. Zakona 1220/1981, valja naglasiti da, kao što to ističe sud koji je uputio zahtjev u svojem pitanju, zaštita uspostavljena na temelju te odredbe nastupa samo u slučaju napuštanja pomoraca u inozemstvu, a ne, kao što to zahtijeva Direktiva 80/987, zbog nastupanja poslodavčeve insolventnosti.

77 Međutim, u tom smislu valja utvrditi da poslodavac može biti insolventan u smislu Direktive 80/987 a da se pomorci koje je zaposlio ipak ne napuste u inozemstvu pod uvjetima predviđenima tim nacionalnim odredbama.

78 Iz toga slijedi da u takvoj situaciji, koja upravo odgovara situaciji radnika u glavnom postupku, te odredbe ne predviđaju isplatu radnicima njihovih nepodmirenih potraživanja, što je jamstvo koje je ipak, kao što to proizlazi osobito iz uvodne izjave 1. te direktive, njezin bitan cilj (vidjeti u tom smislu presudu Komisija/Grčka, C-53/88, EU:C:1990:380, t. 20.).

79 U tim okolnostima nacionalna odredba o kojoj je riječ radnicima koji su u situaciji poput one tuženika u glavnom postupku ne osigurava jednak stupanj zaštite poput onoga koji proizlazi iz Direktive 80/987.

80 Stoga na drugo pitanje valja odgovoriti da članak 1. stavak 2. Direktive 80/987 treba tumačiti na način da, u odnosu na radnike u situaciji poput one tuženika u glavnom postupku, zaštita poput one predviđene u članku 29. Zakona 1220/1981 u slučaju napuštanja pomoraca u inozemstvu nije „stupanj zaštite jednak onomu koji proizlazi iz [te] direktive“ u smislu te odredbe.

Troškovi

81 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

1. **Direktivu 80/987/EEZ od 20. listopada 1980. o usklađivanju zakonodavstava država članica o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihova poslodavca treba tumačiti na način da, ne dovodeći u pitanje eventualnu primjenu njezina članka 1. stavka 2., pomorci s prebivalištem u državi članici i koje je u toj državi zaposlilo društvo s registriranim sjedištem u trećoj zemlji, ali sa stvarnim sjedištem u toj državi članici, za rad kao zaposlenici na kruzeru u vlasništvu tog društva koji vijori zastavu te treće zemlje, u skladu s ugovorom o radu koji kao primjenjivo pravo određuje pravo te treće zemlje, moraju, nakon što je sud države**

članice o kojoj je riječ proglasio insolventnost tog društva prema pravu te države, moći ostvariti zaštitu koju predviđa ta direktiva u pogledu neplaćenih potraživanja plaća koja imaju u odnosu na to društvo.

2. **Članak 1. stavak 2. Direktive 80/987 treba tumačiti na način da, u odnosu na radnike u situaciji poput one tuženika u glavnom postupku, zaštita poput one predviđene u članku 29. Zakona 1220/1981 o izmjeni i dopuni zakonodavstva o tijelu za upravljanje lukom Pirej u slučaju napuštanja pomoraca u inozemstvu nije „stupanj zaštite jednak onomu koji proizlazi iz [te] direktive“ u smislu te odredbe.**

Potpisi